

Kriminella gäng infiltrerar svenska sopbranschen

Kriminella grupper och till och med internationella brottsyndikat har gett sig in i den svenska avfallsbranschen, varnar polisen i en ny kartläggning av verksamheten. Låga risker och höga vinster gör att sophertering rent av kan bli en större kriminell verksamhet än narkotikahandel.

Foto: Ingvar Karmhed

Artikelserien #sopaffären

I Italien är maffians intresse för sopor ett välkänt problem. Illegal sophertering uppskattas omsätta motsvarande hundratal miljarder kronor i landet.

Och nu verkar den organiserade brottslighetens intresse för sopor ha spritt sig på allvar till Sverige. Låga straff, låg risk att bli avslöjad och höga vinster gör att sopbranschen har blivit alltmer infiltrerad av organiserad brottslighet, konstaterar polisen i en ny rapport om organiserad brottslighet i Sverige.

Sopbrottsligheten, som tas upp som ett av de nyligen identifierade områdena, sträcker sig över en rad olika områden: allt från inbrott på återvinningsanläggningar där värdefullt skrot och elektronik stjäls, till dumpning av giftigt avfall i naturen.

Men framför allt är det själva hanteringen av våra sopor som det finns stora möjligheter att tjäna pengar. Blybatterier, begagnade bilar, plastavfall, hushållsavfall och förorenad jord är områden där polisen ser allt större problem med organiserad kriminalitet, berättar Mattias Lindgren, miljöbrottsexpert vid Nationella operativa avdelningen.

– Vi ser tydligt hur organisationsgraden har ökat, det handlar inte längre om småaktörer. Och detta är en bransch där det är väldigt lukrativt att vara verksam. Åker man dit drabbas man av en sanktionsavgift på sin höjd. Men man kan göra stora vinster i slutändan, det handlar om mångmiljonbelopp, säger han.

Den kriminella sophantering kan ta många olika former. Ett exempel finns i Åstorp strax utanför Helsingborg. För några år sedan ville kommunen bygga en ny bullervall, och anlidade företaget Svensk Jordförbättring. Affären såg lysande ut på pappret: utöver att få själva vallen byggd, skulle kommunen få 400 000 kronor i ersättning för att Svensk Jordförbättring fick lägga natriumsulfat från Perstorp AB och rötslam från olika reningsverk i vallen.

Men mängderna natriumsulfat och rötslam i vallen skulle snart visa sig vida överstiga vad som var överenskommet – och föroreningarna började läcka ut i naturen. En stank spred sig i området, lokalinivånare och deras husdjur blev sjuka och farliga tungmetaller läckte ut i marken. Åstorps kommun tvingades till omfattande saneringsarbete som hittills har kostat omkring 30 miljoner kronor.

I fallet med Åstorps kommun handlade det om svenska aktörer, men så är långt ifrån alltid fallet. Eftersom avfallshantering är en internationell marknad blir också den organiserade brottsligheten internationell i sin karaktär, berättar Mattias Lindgren.

– De känner till regelverk, avgifter, kostnader och risker inom sophantering i varje enskilt land, och flyttar runt mellan de områden där de får högst avkastning på avfallet, säger han.

De senaste åren verkar alltså Sverige ha blivit allt mer intressant för de kriminella gängerna. Och en viktig förklaring skulle kunna vara att Sverige importerar allt mer avfall, som SvD Näringsliv har kunnat rapportera om tidigare. Enbart under 2014 importerades 2,34 miljoner ton sopor till Sverige, till en omsättning på uppskattningsvis runt 1 miljard kronor.

Just denna ökade sopimport i kombination med vår allt större förbränningskapacitet gör den svenska marknaden intressant för kriminella aktörer i sopbranschen.

– Förbränningskapaciteten är ett incitament för aktörer att lockas till Sverige. Värmeverken vill ha sopor av god kvalitet som klarar deras utsläppsvärden. Men det har förekommit att företag som levererar det blandar in annat avfall, till exempel giftigt eller medicinskt avfall, säger han och tillägger:

– Men man ska vara medveten om att handel med avfall är en global marknad, där priset styr. Om det är billigare att skicka avfallet till Västafrika, då gör man det i stället.

Den svenska polisen är dock långt ifrån ensam om att uppleva problem. I exempelvis norska Økokrims hotvärdering för 2013–2014 framgår det att man observerar en utveckling mot att professionella kriminella aktörer tar större del i avfallshantering både nationellt och internationellt.

FN:s miljöprogram UNEP uppger att storleken på den globala marknaden för insamling och återvinning av avfall var 410 miljarder dollar om året redan 2011. Samtidigt växer marknaden snabbt och är rent av på väg att passera narkotika som en av de absolut största kriminella branscherna, larmade UNEP nyligen.

Mattias Lindgren på den svenska polisen delar den bilden.

– Det kan det absolut bli. Narkotikahandel kräver mycket avancerade operationer, men avfall kan man köra öppet i dagen. Det är ingen som höjer ögonbrynen om man kör en lastbil med avfall, det är mycket enklare för dem, säger han och avslutar:

– Men kriminell avfallshantering är en väldigt samhällshotande fråga, dricksvattenförsörjningen hotas exempelvis om avfallet hanteras på ett felaktigt sätt. Jag uppfattar det som att man inte ser allvaret i detta.

Publiceringen av artikelserien #sopaffären sker tillsammans med Schibstedägda Aftenposten.